

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ทักษะ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ของบุคคลเพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาของประเทศจำเป็นต้องเร่งพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การพัฒนาที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง คือการพัฒนาคนและคุณภาพของคนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา เน้นคนเป็นศูนย์กลางหรือจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและพัฒนาอย่างมีคุณภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในสังคมมีความสุข สามารถพึ่งพาตนเองได้ และก้าวทันโลก โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550-2554) ที่เน้นการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่ก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว

การพัฒนาคุณภาพของคนให้มีคุณภาพที่ดีต้องอาศัยระบบการศึกษาที่ดีมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพทุกระดับการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระดับปฐมวัย นับเป็นการศึกษาเบื้องต้นที่มีความสำคัญต่อชีวิตในอนาคตของเด็กเพราะเป็นการปูพื้นฐานการศึกษาที่สำคัญและช่วยเสริมสร้างพัฒนาการความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ทั้งนี้ เพราะเด็กในช่วง 6 ปีแรกของชีวิตเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดในการพัฒนาความรู้สึกลึกซึ้งที่ติดตัวติดตนเอง ดังที่ พรณี ชูทัย (2538 หน้า 104) ได้กล่าวว่า ความรู้สึกลึกซึ้งที่ติดตัวติดตนเองและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งจะเป็นเรื่องติดตัวติดตนเองไปตลอดชีวิต ดังนั้น การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กจึงจำเป็นต้องเน้นการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสม สอดคล้องกับพัฒนาการและชีวิตของเด็ก หากเด็กในวัยนี้ได้รับการเลี้ยงดูได้ถูกต้องและเหมาะสมจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศต่อไป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545 ในมาตราที่ 6 ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและยังได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ใน หมวด 4 มาตรา 24 (5) กำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรู้รอบ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปด้วยกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ (กรมวิชาการ, 2546 หน้า 12-14) ตามนัยของมาตราดังกล่าวจะเห็นได้ว่ารัฐให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาโดยสนับสนุนให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็กได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงโดยครูต้องมีการเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนก่อนที่จะดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นครูจึงมีความสำคัญอย่างมากในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยครูต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพไม่ว่าจะเป็น

การพัฒนาด้านทักษะ พัฒนาความรู้ความเข้าใจ เนื้อหา และตัวผู้เรียน การพัฒนาครูผู้สอนเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะต้องให้ความเอาใจใส่และสนใจเป็นพิเศษ

ปัจจุบันรัฐได้กระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นเพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรหนึ่งที่ได้รับการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 หมวด 5 มาตรา 41 ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการของท้องถิ่นจัดการศึกษา กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดทำมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นในปี พ.ศ. 2547 เพื่อเป็นแนวทางให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีมาตรฐานและมีคุณภาพเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยแบ่งมาตรฐานออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ 2) ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย 3) ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากชุมชน ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2553 ได้มีการปรับปรุงมาตรฐานการดำเนินการเป็น 6 ด้าน คือ 1) มาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) มาตรฐานด้านบุคลากร 3) มาตรฐานด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย 4) มาตรฐานด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร 5) มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และ 6) มาตรฐานด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย

ปรัชญาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนั้นมุ่งพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและการพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม โดยคำนึงถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของมนุษย์ การเรียนรู้ การเล่นของเด็ก วัฒนธรรมและสังคม ซึ่งต้องสร้างหลักสูตรที่เหมาะสมโดยพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็กบนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ที่ได้จะได้รับ หลักสูตรการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยจึงมุ่งที่จะให้เด็กมีพัฒนาการที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม

โครงสร้างในการเรียนรู้หรือแนวการจัดประสบการณ์สำคัญแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการของร่างกาย ได้แก่ การทรงตัวและการประสานความสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก การรักษาสุขภาพ และการรักษาความปลอดภัย จากการจัดประสบการณ์การเคลื่อนไหว การเล่นสัมผัส การเขียนภาพ การเล่นสี การปั้นและประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ 2) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ ดนตรี สุนทรีภาพ การเล่นเกม กิจกรรมทางคุณธรรม จริยธรรม 3) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม และ 4) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่ การคิด การใช้ภาษา การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์ เวลา โดยในการจัดประสบการณ์จะยึดหลักการดังต่อไปนี้ คือ การจัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้ การเน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยสนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบททางสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

กิจกรรมการพัฒนาทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาสำหรับเด็กปฐมวัยแบ่งเป็น 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมเสรี หรือการเล่นตามมุม เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้

เล่นอิสระตามมุมเล่น หรือมุมประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ในห้องเรียน 2) กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการโดยใช้ศิลปะ เช่น การวาดภาพ ระบายสี การปั้น การฉีก ตัด ปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีอื่นที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์และเหมาะสมกับพัฒนาการ 3) กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระโดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง เครื่องเคาะจังหวะและอุปกรณ์อื่นมาประกอบ 4) กิจกรรมเสริมประสบการณ์หรือกิจกรรมในวงกลม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้มีโอกาสฟัง พูด สังเกต คิด แก้ปัญหา โดยใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน 5) กิจกรรมกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้มีโอกาสออกไปนอกห้องเรียนเพื่อออกกำลังกาย เคลื่อนไหวร่างกาย และแสดงออกอย่างอิสระ 6) เกมการศึกษา เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา ช่วยให้เด็กรู้จักการสังเกต คิดหาเหตุผลและเกิดความคิดรวบยอดได้

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยในด้านการใช้หลักสูตรพอสรุปได้ว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบางแห่งใช้หลักสูตรของหน่วยงานต้นสังกัด บางแห่งนำหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการมาประยุกต์ใช้ วิธีการสอนใช้หลายวิธี และยังพบปัญหาการจัดการเรียนการสอนของบุคลากรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่ยังไม่ได้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือยังไม่ได้จบสาขาการศึกษาปฐมวัย จึงขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย

จากข้อเรียกร้องด้านมาตรฐานด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร และข้อจำกัดของครูผู้ดูแลเด็กในด้านการจัดประสบการณ์ตามปรัชญาการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัญหาและพัฒนาคู่มือการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับครูปฐมวัยเพื่อเป็นแนวทางให้ครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งจะช่วยให้ครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาจนบรรลุจุดมุ่งหมายตามหลักสูตร อีกทั้งใช้เป็นแนวทางเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงและเกิดประโยชน์กับเด็กปฐมวัยได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาคู่มือการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูปฐมวัย สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อพัฒนาคู่มือการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูปฐมวัย สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
3. เพื่อทดลองใช้คู่มือการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูปฐมวัย สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี
4. เพื่อประเมินผลและแก้ไขปรับปรุงคู่มือการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูปฐมวัยสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูปฐมวัยสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี

ตัวแปรตาม ได้แก่ 1) ความรู้ ความเข้าใจของครูผู้สอนองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย และ 2) ความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีที่มีต่อคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. พื้นที่ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการกับครูผู้สอนปฐมวัย สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี จำนวน 78 แห่ง

3. ผู้ให้ข้อมูล

3.1 ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประกอบด้วยครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก และหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี จำนวน 127 คน

3.2 ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เป็นเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี จำนวน 43 คน ดังนี้

1.) การหาประสิทธิภาพแบบรายบุคคล กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 3 คน

2) การหาประสิทธิภาพแบบกลุ่มเล็ก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 10 คน

3) การหาประสิทธิภาพแบบภาคสนาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 30 คน

3.3 ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 และข้อที่ 4 ได้แก่ ครูผู้สอนระดับการศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด จังหวัดราชบุรี จำนวน 30 คน ที่สมัครใจเข้าอบรมการพัฒนาคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูปฐมวัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรี กิจกรรมเกมการศึกษา กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง ความสามารถของครูผู้สอนองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. **การพัฒนาคู่มือ** หมายถึง กระบวนการศึกษาและจัดทำเอกสารคู่มือ มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research) : สำรวจข้อมูลพื้นฐานและความต้องการ ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development) : การพัฒนาคู่มือ ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research) : การทดลองใช้คู่มือ และขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development) : การประเมินและปรับปรุง

3. **ความรู้ความเข้าใจ** หมายถึง ความสามารถในการตอบแบบประเมินภายหลังการใช้คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูปฐมวัยสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี โดยใช้แบบประเมินความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังศึกษาคู่มือเป็นแบบประเมินชนิดเลือกตอบมี 4 ตัวเลือก

4. **ความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้** หมายถึง ความรู้สึกของครูผู้สอนเด็กปฐมวัย สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ที่มีต่อคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยกำหนดช่วงความพึงพอใจเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด มีคะแนน 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543 : 125-126) และใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยความพึงพอใจตามแนวคิดของเบสท์ (Best. 1981 : 182)

5. **องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี** หมายถึง การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีเขตพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทั้ง 78 ตำบล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูปฐมวัยสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ที่มีประสิทธิภาพอันเป็นประโยชน์ให้ครูผู้สอนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีสามารถนำไปเป็นแนวทางพัฒนาการเรียนการสอน

2. ครูผู้สอนปฐมวัยสามารถนำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผู้บริหารสามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาจัดทำคู่มือจัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่สามารถพัฒนาการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย